

Úvodem

Nemám rád dlouhé úvody, zvláště ne dlouhé úvody dlouhých knížek. Tak pojďme rovnou na to: Knižka, kterou dostáváte do rukou, rozhodně nepatří do kategorie „autor v rozsáhlém díle shrnuje desítky let vlastní praxe...“ Protože to není o mojí vlastní praxi, ale o vědě a umění tréninku zvířat. Tedy o výzkumu a zkušenostech tisíců lidí v desítkách let vývoje tohoto krásného a praktického oboru. Věda není „podivná zábava vousáčů v bílých pláštích“, ani „svět mimo realitu“, ale naopak způsob, jak realitu popsat a vysvětlit. Jak dát systém něčemu, co třeba i intuitivně víme, ale tváří v tvář problému na to zapomínáme a potřebujeme si to připomenout. Jak rozložit na malé kousíčky něco, co se jako celek zdá nepochopitelné, ale po malých dílcích je to najednou dokonalá skládanka, kde jedna část do druhé skvěle a logicky zapadá. A právě takovou skládku chci před Vámi následující knížkou rozprostřít a ukázat, jak strašně logické a jasné může být i to nejpodivnější chování zvířete a jak prosté mohou být cesty k jeho nápravě.

Tato knížka nepatří ani do kategorie „autor v desítkách definic stanoví pevná pravidla...“, protože to by nikoho z Vás nebavilo. A nebavilo by to ani mě. Ano, najdete tu snad několik desítek pojmů ze slovníku trenérů zvířat, obecné postupy a principy, mezi které jsem si jaksí dovolil vložit i vlastní myšlenky a vynálezy. Tam, kde mluvím jen sám za sebe, na tuto skutečnost upozorňuji. Ale než bych diktoval definice, to raději vyprávím příběhy – a těch je tu plno. Protože příběhy jsou k zamyšlení, kdežto definice jen ke slepé důvěře. A já nechci, abyste slepě důvěřovali. Chci, abyste u čtení této knihy mysleli. Třeba i tak, že nebudete nesouhlasit, to je Vaše právo. Slepá důvěra nemá co dělat u toho, kdo si sám na svých bedrech ponese odpovědnost za vlastní zvíře.

V tréninku zvířat snad více než kde jinde platí zásada: „Pokud tomu nerozumíte, nedělejte to. Pokud nevíte, jak to funguje, tak Vám to fungovat nebude.“ Na Vás a Vašem pochopení toho, co právě teď děláte, stojí nejen úspěch, ale často i pohoda a zdraví Vašeho zvířecího kamaráda. Protože bezzbytku platí to, co mi kdysi jako úvodní větu řekl můj první učitel pozitivního tréninku zvířat, Steve Martin: „Největší odborník na svoje zvíře jsi Ty. Já jsem tu odborník na metodiku.“ A platí i to, co mi celé dětství říkal táta: „U zvířat nesmíš nikdy přestat myslet!“

Tak prosím, čtěte a myslíte.

A přece se učí!

Pokud bych se měl rozvzpomenout na svůj nejsilnější zážitek se zvířetem, nebude ta vzpomínka nikterak exotická. Největší překvapení jsou často na dosah naší ruky a „blízká setkání třetího druhu“ se nemusejí nutně odehrávat v meziplanetárních prostorách. A tak i já budu mít asi navždy před očima svou první lekci zvířecí inteligence, kterou mi udělil obyčejný kačer na zahradě rodičů. Od té doby vím s jistotou, že vedle nás žijí opravdoví partáci k rozhovoru. Jen je jim třeba věřit a dobře se dívat!

Jako asi osmiletý kluk jsem seděl na lavičce na zahradě před naším domem a bavil se sledováním marné snahy „hloupého kačera“. Ten se právě pokoušel přešplhat přes pás králíčího pletiva, který odděloval drůbeží dvůr od zahrady. Leze, padá, leze, padá..., konečně ho zbytečná námaha přestala bavit, vzdal to a vyrazil zpět k hejnu. V tom okamžiku, v místě napravo od něj, kde se pletivo ohýbalo níže, přeskočil mezi drůbež náš vlčák. Kačer zůstal bez hnutí stát jak přimražený a koukal na psa. Jako by v jeho hlavě probíhala myšlenka: „Tak ono to jde, a ne, že ne!“ Vrátil se zpátky k pásu pletiva a tentokrát šel podél něho až ke snížené části. Našel přesně to místočko, kde předtím pes přeskočil. Tam, přes ohnuté pletivo, vítězoslavně přešel na druhou stranu. Musel jsem se v duchu hluboce uklonit inteligenci tvora, u kterého jsem to do té doby nečekal. No, a potom jsem ho samozřejmě chytil a hodil zpátky na dvorek.

Tenhle zážitek byl pro mě asi prvním signálem, že se zvířecí inteligencí to nebude tak, jak říká paní učitelka. „Zvířata nemyslí,“ učivali jsme se tehdy ve škole. Ale ono je myšlení a myšlení, a to zvířecí věru není radno podceňovat.

Další důkaz mi přinesl později třeba křeček, prchající pravidelně ze svého akvária po dlouhé mrkvi, kterou si přistavoval do rohu. Opět jsem musel žasnout nad inteligencí drobného tvora..., a potom jsme mu mrkev nastrouhali.

„Býti naučen“, nebo „naučit se sám“?

Dnes už nejen majitelé domácích miláčků, ale i oficiální věda přiznává zvířatům projevy inteligence, na které před lety nebylo možno pomyslet. A když už máme doma inteligentního parťáka, tak ho pojďme něco naučit! Jak takové učení zvířete probíhá? V zásadě rozlišujeme dva principy, nazývané klasické a operantní podmiňování.

Klasické podmiňování se někdy nazývá také **Pavlovovské**, a to nám ve spojitosti se slavným I. P. Pavlovem a jeho pokusnými psy naznačuje, o co se asi jedná. Asi nejznámějším experimentem I. P. Pavlova je ten, kdy psům před předložením potravy zazvonil laboratorní přístroj. Po čase se ukázalo, že pes začíná slinit už ve chvíli, kdy slyší ono zazvonění. Zvuk zvonečku se tedy v jeho hlavě spojil s potravou a jeho tělo na něj reagovalo podobně jako při spatření lákavého sousta. Tak byl popsán tzv. podmíněný reflex, vytvoření přirozené a vůlí neovlivnitelné reakce organismu na podnět, který dříve neměl význam (neutrální podnět), ale ve spojení s již známým podnětem tento nový význam získal. Učení s pomocí klasických podmíněných reflexů bychom tedy mohli jednoduše přeložit jako „živočich se naučí to, co mu nácpe do hlavy“. Zvoneček-potrava, zvoneček-potrava, zvoneček-potrava..., po čase pes sliní rovnou po zvonečku. Stále stejné opakování spojilo několik věcí dohromady jako básničku či vyjmenovaná slova „brzy, jazyk, nazývat, Ruzyně“. Vyčůrat, pomodlit a spát..., a zítra znovu a znovu a znovu.

Klasické podmiňování najdeme všude kolem nás a obzvláště tam, kde se dnes a denně opakuje tentýž rituál. Morgan Freeman hraje ve filmu Vykoupení z věznice Shawshank vězně propuštěného po desítkách let na svobodu a zaměstnaného v obchodě. Tam několikrát denně obtěžuje svého nadřízeného větou: „Prosím, můžu si dojít na záchod?“ „Tady už se nemusíte pokaždé ptát,“ odpovídá mu vedoucí. „Čtyřicet let jsem se ptal před každým vyčůráním, jestli můžu. Když se nezeptám, nevymáčknu ze sebe ani kapku,“ odpovídá bývalý trestanec.

Je skoro smutné, že klasické podmiňování představuje pro řadu cvičitelů zvířat nebo lidských pedagogů stále jedinou cestu, jak živočicha něco naučit.

„Živočich se naučí to, co mu nacpeme do hlavy,“ přitom není jediná možná cesta. Ta druhá je překvapivě jednoduchá a shrnutá v souvětí: „Živočich se naučí dělat to, co se mu vyplatí, a přestane dělat to, co se mu nevyplatilo.“ Jednoduchá a naprosto logická věta, podle které přece žijeme dnes a denně. A přitom, formulována do tzv. Thorndikova zákona efektu, dala základ celému vědnímu odvětví nazývanému behaviorismus a ukazuje nám druhou cestu zvířecího učení, tedy **podmiňování operantní**.

Vraťme se zpátky do Pavlovovy laboratoře. Traduje se historka, podle které v Pavlovových laboratořích proběhlo i něco víc než pouštění slin. Psi v experimentu byli fixováni na výzkumném zařízení několika popruhy a zde čekali na zazvonění a potravu. Jednomu psu se však nechtělo jen čekat. Uvolnil se z popruhů a začal vyzývavě štěkat na zařízení, které mělo zazvonit a oznámit tak příchod dobroty. Tím předvedl právě podmiňování operantní, druhou, a podle mě i mnohem zajímavější, kategorii učení zvířat. Kde byl ten rozdíl? Při klasickém podmiňování psi jen pasivně čekali a Pavlovův tým jim svou práci vpisoval do hlavy informací „zvoneček = potrava“. Od psů se neočekávalo, že sami něco aktivně podniknou, nebo že by dokonce vytvořili vlastní strategii, jak se k potravě dostat. Pes, který se uvolnil, však předvedl pravý opak. Aktivitu převzal na sebe a vlastním štěkáním se pokusil vyprovokovat přístroj k zazvonění a vydání odměny. A pokud přístroj po jeho výzvě skutečně zazvonil a přišla potrava, byl tu dobrý základ k tomu, že to pes zkusí příště. Udělal akci, něčeho tím dosáhl a z výsledku se poučil. Pokud by přístroj nezazvonil a potrava nepřišla, svůj marný pokus příště zřejmě nezopakuje. Jednoduchá logika, podle které se u každého živočicha v každém okamžiku jeho života úspěšná chování tvoří a upevňují, zatímco neúspěšné strategie se potlačují. Škála chování všech živých tvorů tak prochází celý jejich život proměnami v závislosti na tom, jaký úspěch svému nositeli přinášejí.

Už jako malé děti se záhy učíme pracovat operantně, tedy nepřijímat jen pasivně to, co nám svět nadělí, ale zkoušet to sami. Dvouleté dítě stojí u přehrávače na DVD a křičí, že chce pustit pohádku. Rodič nereaguje, a tak dítě křičí víc a víc a víc a víc..., až to rodič nevydrží a pohádku mu pustí. V tu chvíli si dítě svou úspěšnou strategii upevnilo, a v budoucnu, až zatouží po pohádce, začne křičet tou intenzitou, která naposledy zafungovala. Ale ani rodič nevyšel z akce bez poučení. Naučil se pouštět pohádku včas a tak se zbavit strašného řevu svého potomka. Dítě naučilo tatínka to, co chtělo, a tatínek naučil dítě, co nechtěl. Křik i pouštění DVD byly posíleny, byť u každého na jiném principu.

Náš svět do nás ale zároveň odmala pumpuje i ono klasické pavlovovské podmiňování, ať chceme či ne. Malé dítě se brzy naučí, odkud přichází mlíčko, a vrhá se na lahvičku nebo mamince na tričko. Později ho pouhý školní zvonek bezmyšlenkovitě vymrští ze školní lavice a vyžene užít si přestávky. Na vysoké škole pak bude stačit jedno propojení krásné spolužačky s jejím typickým parfémem, a jakmile ho ucítí na chodbě kolejí, překoná ve vteřině rekord ve frekvenci srdečních tepů. V mnoha případech svou akci, vyvolanou klasickým podmiňováním, už skoro nevnímáme. „Zhasl jsem při odjezdu světla, zamkl jsem dveře, vypnul jsem vodu?“ nedokáže si člověk za nic na světě vzpomenout na úkon, který jako naučenou básničku udělal před pěti minutami. A tak otočí auto a vrátí se domů, aby zjistil, že samozřejmě všechno, zcela bezmyšlenkovitě a automaticky, udělal.

„Ale vždyť ty příklady nejsou úplně jednoznačné,“ řekne si možná pozorný čtenář. „Já nad zhasínáním světla při odchodu z domu docela dost přemýšlím a naopak DVD dětem pouštím skoro automaticky, jen co se ozvou.“ Ano, ty příklady opravdu nejsou jednoznačné. Protože ani klasické a operantní podmiňování takové nejsou. Příroda si moc nehraje na kategorie, ty jsou vynálezem člověka. A tak dnes už víme, že příkladů opravdu čistého klasického pavlovovského podmiňování je jako šafránu. Či spíše, řečeno vědecky, že v každém aktu klasického podmínění lze najít operantní složku. A přeloženo do češtiny: „Živočich se to, co mu nácpe do hlavy, naučí trvale, pokud se mu to vyplatí.“

Příčiny a následky

Pojďme ještě jednou k Thorndikovu zákonu efektu. Moudrá vědecká definice říká, že chování je funkcí svých následků. Tohle zaklínadlo, přeložené do normálního jazyka, znamená zkrátka to, že chování, které bylo úspěšné, se bude v budoucnu vyskytovat častěji, a to, co úspěšné není, z repertoáru živočicha vyprchá. Operantně podmiňující živočich jako by se díval na svět kolem sebe a říkal si: „Inu, copak bych s tím zajímavým místem náhodně zkusil?“ A tak něco zkusí a svět mu poskytne odpověď, zda to byl dobrý nápad. První byla samostatná akce živočicha, po ní odpověď okolí (na rozdíl od klasicky pavlovovsky podmiňovaného živočicha, „který jen pasivně přijímá to, co mu svět dává“). Operantně se podmiňující opice zavadí klackem o krabici zavěšenou

Pane profesore, jaký napíšeme závěr pokusu? Že se Šimpy nedokáže poučit z trestu, nebo že má až příliš rád banány?

u stropu a vypadne z ní banán. „Hurááá!“ akce se bude opakovat. Stejná opice udeří stejným klackem do stejné krabice a ona jí spadne na hlavu plná kamení. „Aúúú!“... pravděpodobnost opakování akce se krutě snížila. Okamžik, kdy vypadl banán, byl posílením chování, okamžik, kdy hlava dostala přímý zásah, byl jeho potlačením, či jinak: trestem. Všimněte si, ne trestem „za něco“, ale trestem „v souvislosti s něčím“. Svět zvířat totiž příliš nehraje na hodné a zlé, či špatné a dobré chování. Hraje především na úspěšné a neúspěšné. A tak trest nechápejme jako „byl jsi zlý kluk, tak tumáš!“, ale „zkusil jsi něco a ono to funguje jinak, než je ti příjemné“.

To, co v souvislosti s chováním živočicha bezprostředně přijde a má pro něj nějaký význam, může toto chování **posílit** nebo **potlačit** (tedy potrestat). Může je posílit či potlačit hodně, málo, či skoro neznatelně, ale každopádně se nestane, že by s ním neudělalo vůbec nic. Škála chování živočicha se po celý jeho život vyvíjí a mění. Tak například u hravého psa se může ze slova „pusť“ stát časem povel pro „drž a nepusť“. Řekněme, že mám psa typu stafbulík, který se strašně rád přetahuje. V tuto chvíli už umí na povel „pusť“ upustit hračku. Já ale udělám chybu a v okamžiku slova „pusť“ mu za hračku zatáhnou oběma rukama. On nejenže v tahu pustit nedokáže, ale hlavně mu přetahování se mnou dělá obrovskou radost, tedy **posiluje jeho aktuální chování**, kterým je držení hračky. „Sákryš, ten pes snad nechápe!“, řeknu si a znovu vykřiknu „pusť“ a ještě silněji zatáhnou za hračku. Psovi jsem nemohl udělat větší radost!

A tak se ze slova „pust“, jehož pravý význam znám jen já, stal pro psa jednoduchý signál „pokud budeš držet, budeme se přetahovat! To bude švanda!“. A původní chování a původní význam povelu se každým dalším opakováním potlačují a potlačují, až mizí kdesi v říši zapomnění, aby je nahradilo nové chování a nový význam slova.

Jak je z uvedeného příkladu vidět, posílení a tresty, které mají vliv na chování, se odehrávají právě **tady a teď**. To, co se odehrálo před hodinou, už zmizelo v propadlišti historie, a to, co bylo před pěti vteřinami, už tam má nakročeno. A to bohužel neplatí jen pro zvířata, ale i pro člověka. „Přinesl jsi ze školy pětku, večer se nebudeš dívat na televizi!“ zní klasický trest, který má omezit potomkovu špatnou studijní morálku. Jenomže co omezí v první řadě? Chuť ukazovat žákovskou knížku. Zákaz televize totiž nepřišel včera, když si místo učení hrál, ani dnes ráno, kdy ve škole schytl špatnou známku. Přišel ve chvíli, kdy otevřel žákovskou knížku, tedy byl mu dán s tímto úkonem v těsné souvislosti. A teprve až se dítě uklidní, přijde možná na to, že by se mělo lépe učit.

Posilujeme nejen svaly

Posílením (reinforcementem) nazýváme proces, kdy se posiluje určité chování. Má v zásadě dvě podoby – **posílení pozitivní** a **posílení negativní**. V tom prvním, pozitivním, živočich ve spojitosti se svým chováním získá něco, po čem toužil. V tom druhém, negativním, se svým chováním zbaví něčeho, co je mu nepříjemné. Pozitivní a negativní tu tedy představují spíše znaménka plus a minus, než hodného a zlého. Pozitivní = přidávám něco. Negativní = ubírám něco. A posílení = zvýším četnost chování. Příklady **pozitivního posílení** mohou být prosté – dítě za správnou odpověď dostane jedničku, pes za zdržování se u pána dostane pamlsek, umělec za výkon na jevišti uslyší potlesk. Mohou být ale i méně očekávané – papoušek hystericky vříská v kleci, až to nervózní majitel nevydrží a příběhne s dekou, kterou klec překryje. Po odkrytí ale papoušek vříská znovu a majitel příběhne... a pak znovu a znovu... A papoušek pořád křičí, ba dokonce víc. „Pokud křičí víc, tak se mu to asi vyplácí. Chování tedy je posilováno,“ řekl by behaviorista. Psychicky vyčerpaný majitel však nemá náladu na behavioristy a jejich učené řeči!!! Je přítelem prostých řešení, takže jakmile papoušek znovu zakřičí, člověk popadne deku a běží za ním –

a dál už je to jedno. Papoušek totiž dosáhl toho, že majitele přivolal, a tím se bezprostředně odměnilo jeho chování. Získal, co chtěl. Přítomnost člověka! A tak si ho po odkrytí znovu zavolá. „Počkej, já tě v té tmě nechám tak dlouho, až si to přebereš a dojde Ti, že mě nemáš dráždit!!!“ Jenže **on si to nepřebere a nic mu nedojde**. Jak by také mohl, když i dítě se zákazem televize si to často hned nepřebere a místo učení začne raději schovávat žákovskou knížku.

„Přebírat si to“ je schopností lidí, a to ještě ne všech a vždycky. Vyžaduje v klidu si přehrát uplynulé události a říci si: „Kdepak jsem, já ubohý papoušek, udělal asi chybu, že teď sedím pod dekou?“ Jenomže papoušek, pokud si vůbec něco řekne, tak nejspíš jen: „Sedím pod dekou.“ Učí se právě **tady a teď**. Po jeho zavolání přišel člověk = odměna. On se z člověka radoval a běžel k mříži, aby se nechal podrbat, a v tom přišla deka = trest. Člověka si tedy bude dál volat, ale k té mříži, co na něj hází deku, se možná radši přibližovat nebude! Anebo se mu časem opravdu spojí člověk = deka do pevné dvojice (tentokrát na bázi klasického pavlovovského podmiňování) a v tu chvíli přestane mít člověka rád a přestane si ho volat. Majitel se zaraduje, že jeho důsledné úsilí konečně dosáhlo úspěchu navzdory „hloupým prognózám všech behavioristů“. Jen se možná podiví, proč ho dnes papoušek klovl, když ho chtěl prstem podrbat skrz mříž. „No, i papoušci mají své dny, kdo se v nich má vyznat!“

Negativní posílení, jak jsme už zmínili, je proces, kdy se určité chování posiluje, pokud se jím živočich zbavil něčeho, co nechtěl. I ono má své jednoduché a složité příklady. Pes krácející na vodítku se přiřadil k pánovi, aby se tak zbavil tahu na krk. Cirkusový tygr se usadil na stoličku po obvodu mříží a krotitel kolem něj přestal mrskat bičem. Řidič auta si konečně zapnul pás, a tím se zbavil otravného alarmu, kterým ho častovalo auto. A naše oblíbené dítě u DVD přehrávače přestane křičet ve chvíli, kdy se konečně dočkalo pohádky, čímž negativně posílilo tatínkovu rychlou práci s dálkovým ovladačem.

Ale i negativní posílení má své složité případy. Vzpomínám na jednu border kolii, která neudělala moc dobrou první zkušenost se cvičákem. Jako příliš mladou ji sem majitelka přivedla, a tu, kde se vzal, tu se vzal, figurant s bičem. Zapráskal před nezralým štěnětem do vzduchu a to propadlo panice. Vysoukalo se z obojku a dalo se na útěk. Toho figuranta od té doby opravdu nemuselo..., a až tady začíná náš příběh negativního posílení. Milá borderka, tak jako hrdinka akčního filmu, rostla a zrála ve zdravého a silného psa „s hlubokou křivdou v sobě“. Když se pak znovu potkala s oním figurantem, majitelem toho „strašného biče“, rozhodla se vzít osud do svých rukou, či spíše čelistí.

A kousla ho do lýtky. „A hele, ten člověk nezapráskal! Výborně, takhle se na to musí!“ A milá borderka tak našla strategii, jak předejít práskání bičů ve svém okolí. „Vidím figuranta, kousnu ho a on nezapráská. Táhle ten chlap vypadá trochu jako figurant. Vlastně všichni chlapi vypadají jako figurant! Že oni také mají někde schovaný bič! Že mě to hned nenapadlo, kousnu je taky! To je super, ten kousnutý chlap opravdu ničím nezapráskal. A támhleta paní nakrátko vypadá trochu jako chlap a jak už víme, chlapi nosí bič a je potřeba je kousnout, aby nezapráskali...“ A tak se milá „borderka mstitelka“ z jednoho konkrétního figuranta prokousala na lýtky všech chlapů a později i žen, co vypadaly jako chlapi. A každé kousnutí muselo být z jejího pohledu úspěšné – po kousnutí totiž už nikdo nezapráskal bičem. Co na tom, že žádný bič nikdo z nich neměl, ba dokonce, že po prvním incidentu už by ho k ní nevzal ani figurant, u kterého to všechno začalo. Každé kousnutí odvrátilo hrozící katastrofu, která však hrozila jen uvnitř borderčiny hlavy. Co kousnutí, to negativní posílení, tedy zvýšení pravděpodobnosti stejného chování. Pak už bylo jen otázkou času, kdy se po spojnicí: jeden figurant – chlapi jemu podobní – všichni chlapi – ženy podobné chlapům, dostane na další logický krok, tedy „ženy podobné ženám“. Vždyť i ony by mohly mít něco v kapse. **Negativní posílení totiž nemusí odvracet jen existující nepříjemnost, ale i její domnělou hrozbu.** I přesto se chování bude posilovat. Vždyť i pes na vodítku nakonec zahne směrem k majiteli ještě dřív, než se vodítko napne. I odvrácení „neexistující hrozby“ je úspěšnou akcí, pokud v onu hrozbu zvíře věří. Snad tady leží klíč k rostoucímu stihomamu řady diktátorů, kteří ke konci kariéry popravují a zavírají stále větší počty „spiklenců“ a odvracejí tak neexistující atentáty na svou osobu. Vždyť s každým popraveným „spiklencem“ se jim na chvíli tolik uleví. Tedy, behavioristicky analyzováno, jejich chování se posílí cestou negativního reinforcementu.

Tresty nejsou „za něco“

Složitě příběhy pozitivního a negativního posílení mívají v sobě i okamžiky trestů. Papoušek schytlal trest dekou v souvislosti s přiblížením se k mřížce klece. Mladá borderka schytlala trest bičem v souvislosti s pobytem na cvičáku. **Tresty (potlačení, punishment)** jsou ze svojí definice procesy, kdy se potlačuje aktuální chování. A mohou být opět, stejně jako posílení, pozitivní a nega-

tivní. **Pozitivní trest (positive punishment)** je takový, kdy zvíře ve spojitosti s chováním získá něco, co nechtělo. Tedy když například výše zmíněné opici spadne na hlavu krabice kamení, když pes je při rvačce pokropen hadicí, když drzý ochmelka v hospodě koupí jednu do zubů. **Negativní trest (negative punishment)** je okamžik, kdy dotyčný v souvislosti se svým chováním něco ztrácí. Psu, co místo přivolání pokračoval po louce, zmizel majitel. Papouškovi, co sekl zobákem po ruce se zrním, zmizelo s cizí rukou i zrní. A ochmelka, co v souvislosti se svou drzostí získal jednu do zubů, zároveň ztratil ony zuby.

Jakkoliv jsou některé příběhy pozitivního i negativního posílení složité, příběhy trestů bývají složitější. A ne vždy právě jednoznačné. Problém trestů je totiž v jednom – obvykle trestáme to, co už proběhlo. Jen velmi výjimečně se nám podaří spojit trest s chováním, které právě **teď a tady** probíhá. A pokud se to podaří opravdu teď a tady, pak ještě stále není jisté, zda trestáme opravdu to chování, které chceme, nebo zda si živočich spojí trest s něčím jiným. Protože, jak už jsme jednou řekli, **trest není za něco, ale v souvislosti s něčím**.

Představme si například situaci, kdy majitel přivede svého „neposlušného psa“ na uzavřený pozemek, aby si tam s ním cvičil přivolání. Rozhodne se jít cestou trestu a psovi nasadí elektrický obojek, aniž o téhle složité pomůcce něco věděl. Pes s elektrickým obojkem na krku je vypuštěn z vodítka a mizí směrem k otevřeným vrátkům. Na přivolání nereaguje a tak psovod sepne ovládání. Pes těsně před brankou dostane ránu a zastaví se. Na přivolání opět nereaguje (jinými slovy **neumí ho**) a znovu míří k brance. Před ní znovu dostane elektrickou ránu a pak znovu a znovu. Postupně se přestane snažit z pozemku uprchnout. „Na zavolání sice nepřichází, to ne, ale aspoň se už drží u mě. Paráda, dílčí úspěch dosažen díky moderní technice,“ blahopřeje si psovod a upíná psa na vodítko, aby z pozemku odešel pryč. Ale co to? Těsně před brankou si pes lehá na zem a nechce skrze ni za žádnou cenu projít. Vždyť to je ta branka, co mu dávala rány! A zatímco jeho, chudáka psa, ta branka tloukla elektrickou, majitel si toho nevšiml a dokonce si prozpěvoval nějaké divné „ke mně, ke mně“. Není divu, že se ho tam teď snaží zatáhnout, když si ničeho nevšiml! Holt, nedá se mu věřit, pes se bude muset postarat sám o sebe..., a tak se vyvlékl z obojku a prchá opačným směrem.

Pozitivní trest si dokáže zvíře spojit s nejpodivnějšími věcmi, které člověk neměl v úmyslu. Má vlastní fenka se například kdysi vydělala velkého balonku, který prasknul. A protože to bylo ve chvíli, kdy parta dětí za ní nafukovala balonky, spojila si okamžitě do dvojice zvuk vzduchu proudícího do balonku

a následné „bum!“. Od té chvíle se začala bát pokaždé, když uslyšela nafukování jakékoliv gumové hračky, matrace, karimatky. Zdálo se ale zvláštní, že nafouknutý balonek ji nechával klidnou, ba dokonce byla ochotná i spát o něj opřená. Ovšem proudící vzduch, to pro ni znamenalo, že něco praskne. Jak je to možné? Nejspíš proto, že ve chvíli, kdy osudný balonek prasknul, byla otočená směrem od dětí a balonky neviděla. Její jediný vjem o událostech za ní šel sluchem – tedy vzduch proudí a potom „bum!“. Ty podivné kulaté barevné věci (balonky) s tím neměly nic společného.

To, na co se živočich právě v okamžiku trestu zaměřoval, může hrát velkou roli. Jednou se na cvičáku objevil pes, který měl problém udržet pozornost na paničku, kterou to samozřejmě velmi rozčilovalo. Vždy po několika cvičích se pes otočil a začal prozkoumávat okolí. Ve chvíli, která se stala osudnou, jsem tím okolím byl zrovna já. A právě v okamžiku, kdy pes přišel ke mně a jal se mě očichávat, zatímco svou paničku nechal nevšímavě za zády, došla té paní trpělivost. Aby ho na sebe důrazně upozornila, vyskočila snožmo do vzduchu a s velkým dupnutím dopadla. V uzavřené místnosti to byla rána jak z děla a pes se okamžitě lekl..., bohužel se ale lekl mě. Já byl v tu chvíli ten špatný, podivný chlápek v zelené bundě, co při přiblížení dává rány, aniž by se pohnul. Ještě několik minut trvalo, než mi pes vše odpustil, zatímco své vlastní paničky se nelekl ani trochu (ovšem jeho pozornost k ní tím také nijak nevzrostla).

Snad nejužasnější spojení mezi pozitivním trestem a nevinným podnětem z okolí si vytvořil jeden bígl, o kterém jsem slyšel na semináři. Jeho spojitost zněla: „Zajíc střelil! Drž se od něj co nejdál!“. Ke svému poznání došel jistě na svém prvním honu.

I negativní tresty, tedy chvíle, kdy živočich přijde o něco příjemného, se ukrývají tam, kde by to člověk nečekal. Asi nejtypičtější je aportování s hračkou. Určitá skupina psů bude hračku nosit páníčkovi stále dokola a vyžadovat další házení. Jejich odměnou je možnost vyrazit za předmětem, hnát se jako blázen za letící věcí, nebo snad nakonec i chvíle, kdy hračku předá psovodovi a sklídí pochvalu. Pro jinou skupinu psů je však hlavní odměnou okamžik, kdy se do hračky zakousne. Tedy ta chvíle, kdy si ji může trhat, žužlat, házet si ji do vzduchu. Tato druhá skupina je tedy odměněna ve chvíli, kdy má hračku v puse. Jenže právě v ten okamžik by, podle logiky psovoda, měli hračku odevzdat a znovu pro ni běžet a zase odevzdat a zase běžet..., tedy do nekonečna ztrácet a znovu získávat něco, co milují. Kdyby to nebyl pes a hračka při aportu, ale mužný hrdina a jeho láska v romantickém filmu, kterou stále získává

a ztrácí, tak by snad nejedno oko zvlhlo dojetím. Psí oko nezvlhne. Pes prostě a jednoduše další ztrátě předejde tím, že už hračku nepřinese. Začne ji schovávat, obíhat člověka obloukem, zastavovat se několik metrů před páníčkem a uhýbat v okamžiku, kdy se ho on pokouší chytit. To všechno proto, že jeho dosavadní akce běžely v tomto sledu: ženeš se za hračkou (chování) – kousl sis do ní (odměna); dáš ji psododovi (chování) – on ti ji vezme (trest). A tresty, jak víme, aktuální chování potlačují.

Kdo to určil?

Jak to, že jedna skupina psů hračku s nadšením nosí a druhá se s ní schová? A třetí skupina za ní třeba ani nepůjde? Protože **tím, kdo určuje, co je odměna a co trest, je trénované zvíře, ne ten, kdo ho trénuje**. Řečeno vědeckější definicí: „To, zda bylo chování posíleno či potrestáno, se pozná podle tendence živočicha ho při dalších příležitostech opakovat.“ Pokud se například rozhodnu odměnit svého psa za to, že za mnou přiběhl, pohlazením na hlavě, není ještě jisté, zda to pak udělá znovu. Pokud bude příště o to častěji přibíhat, bylo pohlazení odměnou. Pokud se bude ode mě držet tak daleko, abych mu na čelo nedosáhl, bylo pohlazení trestem.

Je až s podivem, jak často si my, lidé, neuvědomujeme tuhle jednoduchou pravdu, že tím, kdo určuje, co je trest a co odměna, je trénovaný subjekt, nikoliv jeho trenér. Při jednom svém semináři jsem slyšel vyprávění o drobném psíkovi, který kdysi agresivně útočil na větší psy. Vedoucí cvičáku se rozhodla přeučit ho tuto reakci s pomocí pamlsků. Trénink pak vypadal tak, že psík byl vystaven přítomnosti cizího psa a pokud malý cvičenec na psa „vyjel“, byl otočen ke psododovi zády a za to, že byl v tu chvíli zticha, dostal pamlssek. K tomu sice neměl v danou chvíli až takovou chuť, ale „musel si ho vzít“. Vzkaz těchto lekcí byl z mého pohledu jednoduchý: „Až přijde ten pes, co ho nemáš rád, budeš se **muset otočit k němu zády a mlčet** a potom si **budeš muset vzít odměnu!**“ Všimněte si, že tu nikde není prostor pro vlastní volbu. „Až přijde, ty uděláš!“ namísto „pokud se zachováš tak a tak, získáš to a to, pokud se tak nezachováš, nezískáš to...“ A protože neměl volbu, nedělal vlastní akci. A protože nedělal vlastní akci, odměnu si vlastně ani nezasloužil, prostě ji jen „dostal přidělenou“. Přidělenou však bohužel ve stejnou chvíli, kdy se musel k velkému a jemu nepřijemnému psu otočit zády,

bez možnosti kontrolovat, co se děje za ním. Pokud někdo malý vyjíždí po někom velkém, má z něj nejspíš obavy. Pokud se k tomu velkému pak musí otočit zády, asi se nebude cítit nejlépe. A pokud ve stejnou chvíli „musí sníst pamlssek“, pak mi to trochu připomíná středověké mučení vodou, kdy do odsouzence bylo pod tlakem cpáno víc, než mohl snést. V popsaném procesu, kdy psíkovi byla upřena jakákoliv vlastní volba, jsme se vlastně dostali na úroveň klasického podmiňování ve stylu „nacpeme mu to do hlavy“, podobně jako u spoutaných Pavlovových experimentálních psů. A tak se tu vytvořila spojitost: „Velký pes = potrestají mě jídlem! A nedokážu si pomoci!“ Časem se tedy u pejska skutečně odbouralo útočení na větší psy. Zato se jich ale začal bát a schovávat se před nimi. A nejen jich. Svůj strach rozšířil na nečekané zvuky a spoustu dalších podnětů. Z nevhodně vedeného tréninku se totiž dozvěděl, že svůj život nemá ve své moci a může se jen pasivně bát. A strach se díky mnoha opakováním začal spouštět jako podmíněný reflex, vůlí neovladatelný a klasicky pavlovovsky „nacpaný do hlavy“.

Pokud tedy cvičíme svého psa za odměnu, měli bychom si dnes a denně opakovat, že „to, co sníst musíš, to není odměna“. Je to povinnost, neodvratná skutečnost, se kterou se dotyčný v nejlepším případě smíří. V tom horším ho odradí. Odměnou je to, co sám živočich za odměnu považuje. A protože mu do hlavy nevidíme, musí nám stačit vědecká definice: „Odměnou je to, co zvyšuje četnost daného chování.“

Rozhovor ze tří kroků

Další důležité pravidlo říká, že **nikdy není jen chování**. Co to znamená? Že všechno, co živočich udělá, zapadá do „svaté trojice“ **podnět–chování–následek**. Není na světě chování, které by se dělo jen tak. Vždy k němu musí být nějaký podnět, ať už povel druhé osoby, událost z okolí, tělesný pocit živočicha nebo vnitřní nutkání. Nic na světě se neděje bez příčiny.

Zvláště v situacích, kdy nás zvíře omezuje, otravuje či dokonce ohrožuje, míváme tendenci na tuhle souvislost zapomenout. „Můj pes kouše!“ říká pán. „Kdy kouše?“ ptám se já. „Jak kdy? Prostě kouše!“ „Ale v jaké souvislosti?“ „Vždycky!“ „Tak dobře, já se tedy zeptám jasněji: Proč myslíš, že kouše?“ „Protože je to hajzl!“ Tak tohle není moc sofistikovaný rozhovor a rozhodně nevede k výsledku. O nic sofistikovanější není ani následující odpověď majitele, poučeného jistou televizní reality show o nápravě psů: „Proč kouše?“ „Protože je dominantní a musí poznat své místo ve smečce rodiny!“ Proč to není o nic lepší odpověď? Protože pokud se pak zeptám dotyčného znalce psiho myšlení: „A proč myslíš, že je dominantní?“ dostanu odpověď: „Protože kouše!“ A tak můžeme pokračovat stále dál v začarovaném kruhu „kouše, protože je dominantní, je dominantní, protože kouše“. Vzpomeňme si na „borderku mstitelku“, která kousala do lýtka každého, od koho čekala ránu bičem. Podnět–chování–následek. Přišel podezřelý chlap (podnět) – borderka ho kousla (chování) – zbavila se domnělého nebezpečí (následek, negativní posílení). Borderka nekousla, pokud příchozí byl zřetelně dítě nebo žena. Evidentním podnětem bylo „to, co vypadá jako chlap“. A protože její chování bylo úspěšné, tedy bylo posíleno, postupně se rozšířilo na větší množství podnětů... ale to už známe.

Historkou o podnětu, chování a následku je i tahle z jednoho semináře: „Moje fena začala v poslední době pronásledovat malé psy, co rychle běhají. Nesnaží se je zabít, ale dožene je a drží na zemi pod sebou. Čím rychleji pejsek běží, tím víc ji to láká.“ „A bylo to tak vždy?“ ptám se. „Ne, nebylo. Zhoršilo se to od té doby, co si při vycházkách hodně aportujeme míček.“ Vynechme v tuhle chvíli skutečnost o tom, jak moc může některé psy stresovat rychle se pohybující předmět jako míček, a soustředme se na podnět–chování–následek. „A vybíhá vaše fena za míčkem na povel, nebo prostě už tehdy, když to letí?“ „Ta na nic nečeká, ta běží napřed, už když se napřahuji!“ A jsme u toho. Chování = chytím, popř. přinesu míček, následek = pochvala, hra. A podnět? Tím je rychle se pohybující objekt. Nikdo fence nevysvětlil, co se honí, a co ne.

Podnětem k vyběhnutí je rychlý pohyb předmětu, a protože za jeho dostižení přichází odměna, tak se chování posiluje. No, a když se posiluje, tak „proč si ho nerozšířit na další rychle se pohybující předměty? Třeba to bude správně!“ A tak to skutečně bude dál a dál, dokud se pes nenaučí honit míčky na jiný podnět, než je jejich pouhý pohyb. Třeba na slovo „přines“. Potom snad bude aportovat jen to, co mu panička označila povellem, a ne malé rychlé psíky.

Podtrženo, sečteno

Co jsme se tedy prozatím dozvěděli? Že v učení zvířat rozeznáváme princip klasického (pavlovovského) podmiňování, kde zvířeti bez jeho vlastní vůle vyrábíme v hlavě podmíněný reflex, anebo operantní podmiňování, které naopak začíná vlastní vůlí a prvním krokem zvířete a které se zvíře učí z následků své akce. Oněmi následky může být trest či posílení. V případě trestu se četnost chování v budoucnu sníží, v případě posílení naopak zvýší. Tresty i posílení mohou být pozitivní a negativní, což ale neznamená hodný a zlý. Pozitivní je „přidávám něco“ a negativní je „odebírám něco“. Tak jako není kouře bez ohně, tak není chování bez podnětu a ani bez následků. A to nejdůležitější ze všeho – zvíře se učí právě **ted' a tady**, což může v praxi znamenat jen zlomek vteřiny, který dál ovlivní celé jeho vnímání světa.

Queena, štěně, které se bálo vlastního jména

Snad každý rodič si před narozením potomka dobře rozmýšlel, jaké mu dá jméno. Bude to jméno po jednom z rodičů, aby se ještě víc cítil jako součást rodiny a věděl, na koho navazuje? Nebo nějaké exotické jméno, se kterým bude jednou ve škole jedinečný a vědomý si vlastní výjimečnosti? Nebo naopak jméno běžné, se kterým se ztratí mezi vrstevníky a nebude se zbytečně stresovat? Vždyť jméno je znamení, které si sebou neseme celý život a které, jak tvrdí některé názory, může ovlivnit i povahu a osud svého nositele. A tak dáme dítěti jméno a doufáme, že se s ním ztotožní. Málokdo si však uvědomí, že vztah k vlastnímu jménu si bude dítě teprve tvořit na základě toho, s čím si ho v životě spojí. Jméno po otci může být příjemná věc až do chvíle, kdy otec

uteče od rodiny a syn se za jeho jméno, a tím i za sebe, začne stydět. Jmenovat se Josse Armando Novák může být ve školce hezké, ale ve škole se z vás stane terč přihlouplých žertů a rádi byste vyměnili jméno Josse Armando za obyčejného Pepíka. Jméno je vlastně jako Pavlovův zvoneček. Uslyšíme ho několikrát denně, ať už chceme či ne. Bezpochyby se týká nás a předchází něčemu, co nám „svět nadělí“, často bez ohledu na to, zda jsme si to zasloužili. Avšak na rozdíl od Pavlovova psa, kterému zvoneček oznamoval vždy jen potravu, nám naše jméno oznamuje obvykle celou škálu věcí, od dobrých po ty špatné. Jeho zaznění nemusí tedy vést nutně k podmíněnému reflexu, protože spojitost není jednoznačná. Až na výjimky...

„Musil, málo jsi zkusil! Když chceš zkusit víc, stačí říct!“ Tuhle větu si pamatuji z dětského filmu Kam doskáče ranní ptáče, a nebyť jí, asi bych už dnes nevěděl, jak se hlavní hrdina jmenoval příjmením. Myslím, že i on sám si ve filmu díky ní velmi dobře připomínal, jak se jmenuje. A protože tady byla jistota toho, co bude po jméně Musil následovat, měl ve filmu také velmi dobře vypracovaný „podmíněný reflex a útekovou reakci na vlastní jméno“. Bohužel něčím podobným necháváme často projít i psy.

Queenu, mladičkou fenku dogy, jsem osobně nepoznal a její příběh znám jen z konzultace s paničkou. Do nové rodiny přišla ve věku pěti měsíců s tím, že má vynikající původ, ale je málo socializovaná a předchází majitel na ni neměl čas. Fenka se hned od počátku projevovala bázlivě jak uvnitř domu, tak venku. Po několika dnech vstřícného přístupu přiměřeného „psímu dítěti“ se alespoň v domě uklidnila a začala si soužití s novou rodinou viditelně užívat. Pořád tu však visel jeden strašák. Stačilo říci sebemilejším hlasem „Queeno!“ a fenečka se začala ve strachu krčit. Evidentně reakce naučená z předchozího domova, kde, podle všeho, slyšela své jméno jen v jedné jediné souvislosti: „Něco jsi provedla!“ Následný strach a snaha ukonejšit člověka se pak spouštěly na principu podmíněného reflexu, tedy vůlí neovladatelného.

Nezáleželo na tom, že po vyslovení jména se fence nic nestane. Ono už se totiž stalo! Slyšela „to hrozné slovo“! Aby dokázala sama sobě vysvětlit, že teď už její jméno neznamená výprask, musela by si na to v klidu sednout a jako člověk si celou situaci v hlavě přehrát, aby pak na závěr radostně vykřikla: „No, já jsem hloupá, vždyť už se vlastně nic neděje!“ Jenže ona je pes a ne člověk, takže si nesedne a událost si v hlavě nepřehraje. Místo výprasku fyzického dostala při vyslovení svého jména „výprask slovem, co bolelo“. Bylo tu tedy vážné nebezpečí, že dobrý vztah s novými lidmi se znovu pokazí, pokud ji budou

dál „trestat jejím jménem“. „Nemám jí tedy jméno změnit?“ ptala se mě její panička. „Ano, určitě, hned! Jinak můžete ztratit, co jste dokázali.“ A tak slovo „Queenó“, dvouslabičný zvuk s jasnou samohláskou „O“ na konci, přestali v rodině používat a místo něho přesedlali se na jiný. Pravda, proměna nebyla dokonalá, jméno se jen pozměnilo na Queenuš, Queenuško, ale i tak to stačilo k vytvoření nového začátku. Slova, se kterým se teď pojí nová a lepší pravidla společného života. Když jsem se zeptal po dvou měsících, jak to s Queenkou vypadá, dostal jsem odpověď: „Původní majitel by ji nepoznal, je veselá, klidná a nebojácná a na zavolání zdvojnásobeným jménem příběhne jedna radost. Jen na slovo „Queenó“, i kdyby bylo vysloveno sebemilejším tónem, se začíná ve strachu krčit.“ Tak dlouho může přetrvávat podmíněný reflex.

Johny a Míla

Občas se i při nejlepší vůli stává, že to, co mělo být odměnou, je ve výsledku trestem. Například když zvíře, které se poprvé v životě přiblížilo samo k člověku, vyděsí napřážená ruka s odměnou a podruhé se už nepřiblíží. Už mu nedojde, že v té ruce bylo něco pro něj. Problémem byla ruka sama. Nebo po-

kud pohladíme za dobrou práci psa, pro kterého bylo vždy pohlazení nejvyšší metou, a on se s bolestí odtáhne, trefili jsme se dost možná do skrytého zranění a tím jsme potrestali – potlačili to chování, za které jsme ho původně chtěli odměnit. Protože tím, kdo rozhoduje, co je odměna a co trest, je vždy zvíře, ne člověk, který ho trénuje. To si musíme neustále připomínat stejně jako i to, že námi podávané odměny vnímá zvíře zcela jinými smysly, než člověk.

Přesně tohle mi v plné míře připomněl na jednom cvičáku tříletý belgický ovčák malinois jménem Johnny. Johnny byl krásný kluk plný síly, kterou ale zaměřoval úplně jiným směrem, než chtěla jeho panička Míla. Při cvičení velmi brzy ztrácel pozornost a odbíhal se věnovat fenkám na cvičáku nebo prozkoumávat terén. Zdálo se, že po dobrém to nepůjde. Ale šlo! Johnnyho cvičení za odměny mělo totiž jednu velkou vadu – více trestalo, než odměňovalo. Míla používala odměny ve stylu, kterému se říká **luring**, tedy **navádění za potravou**. Pamlsky si vzala do zavřené dlaně a pohybem ruky se schovaným pamlskem vytvořila u Johnnyho „sední“. Johnny sedl a stejná ruka se stejným ukrytým pamlskem ho navedla do „lehni“. Johnny lehl a stejná ruka se stále stejným pamlskem ho vedla dál... V tu chvíli měl Johnny splnit třetí povel a pamlsky v dlani konečně dostat. Jenže na to už nedošlo, protože mezitím se zdvihl a utekl za fenkami.

Znáte tu situaci, kdy na horské túře míříte k chatě, jejíž polohu zná jen průvodce skupiny, a už nemůžete? Skupina se plouží, vysněný cíl s teplem a horkým čajem je stále v nedohlednu a průvodce, aby vám dodal odvahy, prohlásí: „Chata je už za tímhle kopcem.“ „Tak to je paráda,“ zajásá skupina, sebere poslední síly a vyrazí. Dojde za kopec a... „Už jsme vážně blízko, chata je za tímhle kopcem,“ nasazuje znovu průvodce osvědčený motivační trik. „No, tak pro jednou se mohl splést,“ říkají si turisté a ještě jednou seberou všechny síly. Za dalším kopcem, kde měla být chata, však přijde opět jen vyzkoušená finta „chata je za tímhle kopcem“. „Trhni si nohou!“ zní automatická odpověď, batohy letí na zem a dál se už nejde. Průvodce totiž nejen v tu chvíli ztratil důvěryhodnost, ale hlavně několikrát po sobě vykonal na turistech negativní trest. Dal jim příslib, něco, s čím se (dle turistů) dalo počítat. Vlastně už díky jeho příslibu stáli jednou nohou v chatě, tak rychle došli za kopec, aby v ní stáli oběma nohama, a... najednou v ní nestojí ani tou jednou. Jistota chaty zmizela. Jejich aktivita byla potlačena negativním trestem.

A teď si představme psa, jehož čich je mnohanásobně lepší, než čich člověka. Opravdu myslíte, že nemá zcela jasnou představu o druhu a množství

pamlsků v zavřené dlani před svým nosem? Určitě má, a dokonalou. Ruka s pamlsky jde k zemi a vede psa k lehu – „chata je už za tímhle kopcem“. Pes si lehl, ale ruka namísto odměny jde do jiného povelu – „chata je vlastně až za tímhle“. A v tu chvíli pes přichází o onu jistotu konkrétního pamlsku, o kterém díky svému dokonalému čichometru perfektně věděl a ze svého pohledu vlastně „už napůl měl“. To je jedna z mnoha nevýhod luringu, tedy navádění za pamlskem v ruce.

Jak tedy udržet Johnyho u Míly pouze pozitivní cestou, aby neodbíhal? Celkem jednoduše – vyndat si pamlsky z ruky, dávat povely pouze prázdnou rukou a odměňovat pro začátek úplně každý cvik, ne vždy až třetí či víc. Ba dokonce pro začátek odměňovat i jeho pohled směrem k paničce nebo spontánní předsednutí před paničku. Ale žádné navádění, pro pamlsky se sahá, až když pes něco vykonal. Když tohle zvládá daleko od lákavých fenek, přibližujeme se k nim blíže, začínáme dávat delší série bez pamlsku atd...., ale rozhodně nikdy neslibujeme nic, co nedostane. Odbourali jsme z našeho cvičení prvek trestu, o kterém majitelka neměla ani tušení, že tu je. A najednou to šlo. Během jednoho tréninku jsme prodloužili soustředěnost Johnyho na několik minut z původních pár vteřin a udělali návod, jak pokračovat dál. Dnes, po pár měsících, je Johny v soustředění mnohem lepší, dokáže odolávat lákadlům a bez útěku absolvuje svá vystoupení v dogdancingové soutěži. Vyhráno ještě zdaleka není. Je tu ale cesta, jak se opravdu férově domluvit a ne jen planě slíbovat. A ta vždycky vede k lepšímu.

Obsah

Úvodem / 7

A přece se učí! / 9

„Býti naučen“, nebo „naučit se sám“? / 10

Příčiny a následky / 12

Posilujeme nejen svaly / 14

Tresty nejsou „za něco“ / 16

Kdo to určil? / 19

Rozhovor ze tří kroků / 21

Podtrženo, sečteno / 22

Příběhy z praxe / 23

Dobří, zlý a... pozitivní / 28

Soumrak drsňáků / 28

Pozitivní neznamená „krmič“ / 36

Příběhy z praxe / 42

Tajná řeč / 48

Bridge – hlavní slovo tajné řeči / 50

Bridge kolem nás / 52

Chvilky, kdy se láme čas / 55

Blazing clicker / 57

„Pokračuj, pokračuj!“ / 57

„Snažíš se hezky, ale děláš to špatně“ / 59

Není všechno povel aneb signály zpětné vazby / 61

Skončili jsme, jasná zpráva / 62

Jsem připraven / 65

Příběhy z praxe / 70

Co když se mu nechce? / 75

Kdo dá první krok? / 77

Kouzlo konkurence / 80

Když nechce odměnu, zkus lepší odměnu / 81

Věčná šance není šance / 85

První krok pro zvíře / 86

Co dodat? / 88

Příběhy z praxe / 90

Cesta do středu... reinforceru / 93

Nejen žrádlem živ je organizmus / 96

Špatná není potřeba, jen některé cesty k ní / 98

I cesta může být cíl..., i chování může být odměnou / 99

Věčné děti / 101

Příběhy z praxe / 107

Hrůzy a touhy / 110

Nahoru a dolů / 111

Čtyři otázky, na které musíme dát odpověď / 116

Když odpovědi chybí / 123

Když odpověď nelze dát / 125

Co tě nezabije, to tě přizabije / 127

Spalující touhy / 129

„Zabij mne, pane, zklamal jsem!“ / 130

Příběhy z praxe / 132

„Teď učíme, nezkoušíme!“ / 137

Zachycení – lov na existující chování / 139

Tvarování krok za krokem / 144

Není shaping jako shaping / 146

Zásady shapingu	/	150
Když se nedaří	/	156
Příběhy z praxe	/	160
Dělá to špatně..., protože to neumí správně	/	165
Změny podnětu	/	167
Změna chování	/	172
Pověřivé chování – kletba pozitivního tréninku	/	176
Změna následků – aby se mu to nevyplácelo	/	178
Příběhy z praxe	/	182
Vůdce smečky	/	188
Dominátora nutno ctít	/	190
Vůdce nerovná se dominátor	/	195
Pravidla jsou od toho, aby... pomáhala	/	199
Kdy i vůdce sáhne k síle?	/	199
Limity existují, jen jsou kdesi v dálce	/	202
Příběhy z praxe	/	205
Závěrem	/	213
Doporučená literatura	/	219
O autorovi	/	220